

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА. ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Албу А. А.

КАТЕГОРІЯ УПРАВЛІННЯ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ПРАВОВИХ СІМЕЙ

УДК 349.422

Актуальність теми. У світовій практиці здійснення довірчих операцій є одним з найбільш своєрідних і разом з тим значущих видів діяльності в сфері економіки та права. Основною причиною популяризації цього напрямку фінансової діяльності на західному ринку стало те, що довірчі операції в силу своєї природи поширюються практично на весь спектр відносин на фондовому і фінансових ринках. З початку розвитку фондового ринку в Україні, його регулювання здійснювалося за допомогою банківського механізму. Проте поштовхом для розвитку довірчих відносин в нашій країні став не стільки розвиток її фондового чи фінансових ринків, скільки взятий Україною стратегічний курс на зняття обмежень на майно.

Відмовившись від монополії держави в економічній сфері і почавши реальний процес приватизації, держава відчула гостру необхідність у пошуку нових більш ефективних механізмів управління власністю. У період існування адміністративно-командної системи сфера дії цивільного права була обмеженою. Економічна реформа, що сприяла радикальним змінам в економічному середовищі, трансформації планової централізованої економіки в

ринкову, вже сама по собі не могла не позначитися на існуючих усередині країни суспільних відносинах та її правовій системі, що в остаточному підсумку, обумовило розширення сфери застосування цивільного права і його звільнення від адміністративних обмежень. На зміну старим інститутам повинні були прийти нові, більш передові механізми управління власністю і капіталами.

Серед науковців, які аналізували окремі аспекти довірчих відносин, слід назвати Р.А. Майданик, С.О. Сліпченко, М.М. Слюсаревський, І.В. Венедіктова, Г.Г. Харченко, О.В. Дзера, В.А. Васильєва, В.В. Луць, Ю.В. Курпас, а також серед російських науковців – З.Є. Беневолєнська, В.В. Вітрианський, В.О. Дозорцев, Л.Ю. Міхеєва, А.А. Новик, М.В. Ясус та інші.

Постановка завдання. У розробленому проекті Цивільного Кодексу України була введена глава, яка називалася “Довірче управління майном”, котра згодом вже в чинному Кодексі була перейменована на “Управління майном”, що фактично означало введення в правову систему країни інституту довірчого управління майном. Крім цього відповідно до Закону України прийнятого Верховною Радою України від 19.06.2003 року “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, стаття 316 була доповнена ч.2, де зазначалося, що особливим видом права власності є право довірчої власності. Цим актом законодавець ввів у чинне законодавство, крім інституту управління майном, ще й довірчу власність. Отже, для вирішення нагальних проблем та вирішення питання регулювання довірчих відносин законодавець обрав двояке трактування, адже поряд з інститутом управління майном існує довірча власність. Мета даного дослідження зводиться до здійснення порівняльного аналізу існуючих правових інститутів управління майном за законодавством країн англосаксонської та континентальної правових сімей.

Результати дослідження. Управління, як комплексна, міжгалузева категорія в приватній сфері відносин розглядається в формі довірчого управління і довірчої власності. Ці два перспективні інститути приватного права при всій схожості і близькості окремих характеристик не є тотожними поняттями і прийшли до нас з різних джерел. Довірча власність або, як її ще називають

траст є властива англо-американському праву, а довірче управління – континентальному [3, с.140]. Слід зазначити, що цілі даних довірчих відносин практично повністю збігається, зокрема установник прагне максимально зберегти реальну фактичну та ринкову вартість свого майна (капіталу), а також мінімалізувати можливі втрати та збитки від непрофесійного управління, використання і розпорядження майном (капіталом), проте права та обов'язки сторін при довірчій власності та довірчому управлінні істотно розрізняються.

Довірча власність, яка притаманна англосаксонській правовій сім'ї широко застосовуються в такій країні, як Великобританія, а також США, Канада, Австралія, Нова Зеландія. Саме Велика Британію визнають, як засновника цього перспективного інституту та завдячують їй його розвитком. В свою чергу англійські юристи не усвідомлюють існування британської юриспруденції без трасту. Підтвердженням цьому є слова англійського юриста Мейтленда “що самим важливим, самим відмінним досягненням англійців в сфері юриспруденції є постійний розвиток з століття в століття ідеї траста” [4, с.23]. Проте однією з фундаментальних рис траста є відсутність його законодавчого визначення, що унеможлиблює визначення поняття трасту в узагальненій формі. Дана поняття формується на основі аналізу судових рішень та визначень, даних відомими вченими-юристами Англії та США. Відповідно до статті 2 Гаазької конвенції про визнання траста “термін “траст” відноситься до юридичних правовідносин встановлених впродовж життя чи після смерті особою-установником, коли майно передано під контроль довірчого власника на користь вигодонабувача чи досягнення визначеної цілі” [4, с.23]. Виходячи з даного визначення можна чітко окреслити коло суб'єктів такого правовідношення – установник, довірчий власник та бенефіціарій або вигодонабувач. Також можна простежити мету, яка зводиться до досягнення визначеної цілі. Саме цілі можуть бути найрізноманітніші, як просто ефективно, прибуткове управління майном, так і зменшення розміру плати податку шляхом встановлення трасту. Проте характерними особливостями інституту довірчої власності або трасту є те, що його предметом є майно

відособлене від майна довірчого власника, юридичний титул на дане майно належить довірчому власнику, а також те, що саме ця особа має повний комплекс правомочностей власника майна по володінню, користуванню і розпорядженню ним та несе відповідальність за невиконання покладених на нього обов'язків.

Довірче управління майном є інститутом зобов'язального права, який засновано на тому, що між особами існує договір, який укладений за їх обоюсторонньою згодою, і відповідно до якого у кожного з них виникають певні права та відповідно обов'язки [1, с.39]. Такий правовий інститут є характерним для країн континентального права, зокрема Російської Федерації, Республіки Молдови, України та ряду інших європейських держав. Аналізуючи дефініцію даного поняття можна з упевненістю сказати, що підставою виникнення довірчого управління є договір, тобто домовленість двох або більше осіб, що не є притаманне для довірчої власності, яка виникає внаслідок одностороннього розпорядження установника чи закону [1, с.26]. На сьогоднішній день в Російській Федерації управління майном представлено інститутом довірчого управління майном, яке має чисто зобов'язальну природу. Так відповідно до статті 1012 ЦК РФ відповідно до договору довірчого управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (довірчому управителю) на певний строк майно в довірче управління, а друга сторона зобов'язується здійснювати управління цим майном в інтересах установника управління чи іншої вказаної ним особою (вигодонабувача) [4, с.85]. З даної норми простежується відмінність термінів, які визначають особу-управителя, а саме наявність довірчого управителя за даним інститутом та довірчого власника за інститутом довірчої власності. Також слід зазначити, що таке управління складають юридичні та фактичні дії, які здійснює довірчий управитель в інтересах вигодо набувача чи самого установника. Право здійснення довірчим управителем юридичних і фактичних дій щодо отриманого майна є обмежене законодавством, адже він повинен діяти від свого імені, але вказувати при цьому свій статус управителя [2, с.56].

Висновки. Отже, довірча власність та довірче управління є два перспективних інститута управління майном з багатовіковою історією, які використовуються країнами англосаксонської та континентальної правових сімей. Вони мають багато схожих рис, що іноді призводить до їх ототожнення, що є помилковим. Схожим насамперед є об'єкт такого правовідношення, тобто майно, яке передається в управління в інтересах іншої особи вигодонабувача чи бенефіціарія, а також те, що управитель виконує фактичні та юридичні дії для досягнення поставлених цілей. Такі дії характеризуються високим ступенем довіри та самостійності.

Найяскравішою відмінністю цих інститутів є те, що при довірчому управлінні від установника до управителя не переходить право власності на передане в довірче управління майно [5, с.8]. Таким чином, правовідношення довірчого управління має зобов'язально-правовий характер, а права довірчого управителя носять зобов'язальну природу. При правовідносинах довірчої власності (трасті) перехід права власності на передане в траст майно відбувається, що надає такому правовідношенню речово-правовий характер, а права довірчого власника відносяться до речових [2, с.60]. Також відмінність простежується в строку таких відносин, які не перевищують 5 років в довірчому управлінні та можуть бути безстрокові при довірчій власності.

Таким чином, потреба в запровадженні інструментарію для ведення довірчих операцій в Україні беззаперечна. Проте правильний вибір, законодавче визначення та трактування цих інститутів потребує удосконалення, адже призводить до низки проблем, колізій та упущень. Для цього потрібно в першу чергу, осмислити суть цих понять знаючи їх багатовікову історію та порядок застосування в інших країнах, адже відсутність такої послідовної роботи може призвести до зловживань в даній сфері відносин.

1. Курнас Ю.В. *Становлення та розвиток інституту управління майном в Україні: дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Курнас Юлія Володимирівна.* — К., 2004. — 198с.
2. Новик А.А. *Доверительное управление имуществом в гражданском законодательстве: дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Новик Александра Александровна.* — Ростов-на-Дону, 2001. — 166с.

3. Харченко Г.Г. *Правове регулювання діяльності трастових компаній та довірчих товариств: порівняльно-правовий аналіз.*: дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харченко Георгій Георгійович. — О., 2003. — 193с.
4. Ясус М.В. *Доверительное управление и траст как правовые способы передачи имущества в управление:* дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ясус Максим Владимирович. — Санкт-Петербург, 2000. — 183с.
5. Албу А.А. *К вопросу определения категории управления среди правомочий собственника [Текст] / А.А. Албу // Legea si Viata: международный научно-практический правовой журнал – 2014. – Вып. 9/2. – С. 7–9.*

Албу А.А. Категорія управління: порівняльно-правовий аналіз за законодавством країн англосаксонської та континентальної правових сімей.

У статті здійснено аналіз категорії управління, її цивільно-правових форм за допомогою використання законодавства країн англосаксонської та континентальної правових сімей. Автором досліджено та проаналізовано законодавство Великої Британії, Російської Федерації та України. На основі проведеного дослідження зроблено висновки щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: довірча власність, довірче управління, управитель, довірчий власник, бенефіціарій.

Албу А.А. Категория управления: сравнительно-правовой анализ по законодательству стран англосаксонской и континентальной правовых семей.

В статье осуществлен анализ категории управления, ее гражданско-правовых форм посредством использования законодательства стран англосаксонской и континентальной правовых семей. Автором исследованы и проанализированы законодательство Великобритании, Российской Федерации и Украины. На основе проведенного исследования сделаны выводы по совершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: доверительная собственность, доверительное управление, управляющий, доверительный собственник, бенефициар.

Albu A.A. Category of management: comparative legal analysis according to the legislation of the countries of Anglo-Saxon and continental legal families.

The article analyzes the category of management, its civil-law forms through the use of legislation of the countries of Anglo-Saxon and continental legal families. The author examines and analyzes the laws of the United Kingdom, the Russian Federation and Ukraine. On the basis of the conducted research, conclusions were made on the improvement of the current legislation of Ukraine.

It is established that the essence of the relationship of trust (trust) under Anglo-American law is that one person - the founder of the trust property who owns the property, transfers his property to another person - the trust owner to manage in the interests of the named person - the beneficiary. The essential condition of trust (trust)

is the splitting of ownership, when the ownership of the property belongs to one person (the trust installer), the right to acquire benefits - another (the manager), and the right to receive them - to a third person (the beneficiary).

Keywords: confidential property asset management, manager, trustee, beneficiary.

Гудима-Підвербецька Марія Мирославівна
ПОНЯТТЯ СУБСИДІАРНОГО
ЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ОДНОГО
З ПРОЯВІВ СУБСИДІАРНОСТІ В
ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

УДК 347.412

Постановка проблеми. Останні десятиліття спостерігається більша увага до осмислення субсидіарності як правового поняття, однак дана категорія здебільшого цікавить науковців публічного права. Сам термін «субсидіарність» не є легально закріпленим чинним вітчизняним законодавством, а категорія не стала предметом дослідження загальної теорії права, чи власне, науки цивільного права. Водночас в цивілістичній доктрині широко використовуються різноманітні інтепретації з використанням прикметника «субсидіарний», серед них і «субсидіарне застосування закону (норми)», «субсидіарна дія закону (норми)», «субсидіарне правове регулювання».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правова категорія субсидіарності в іпостасі субсидіарного застосування норм права досліджувалась досить детально у вітчизняній науці вже з радянських часів. Однак і сьогодні вона не втрачає актуальності, що підкреслює невичерпність даної проблеми в силу її значимості в суспільстві. Відтак дослідженню як теоретичних, так і практичних аспектів проблеми субсидіарного застосування норм законодавства в тій чи іншій мірі присвячено чимало публікацій вітчизняних і російських правознавців, як радянського, так і сучасного періоду, зокібна, С. С. Алексеєва, М. Й. Бару, В. І. Борисової, А. С. Довгерта, Ю. Х. Калмикова, В. І. Леушина, В. М. Лебедева,